

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВАДИМА ГЕТЬМАНА»

ЛОПУХ КСЕНІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 330.831.84 «19/20»

ЕВОЛЮЦІЯ МОНЕТАРИЗМУ
В ОСТАННІЙ ТРЕТИНІ ХХ СТ. – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ.

Спеціальність 08.00.01 – Економічна теорія та історія економічної думки

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2013

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі історії та теорії господарства ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» Міністерства освіти і науки України, м. Київ.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Фещенко Валентина Михайлівна,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»,
професор кафедри історії та теорії господарства

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Юхименко Петро Іванович,
Білоцерківський інститут економіки та управління ВНЗ Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»,
ректор, професор кафедри фінансів

кандидат економічних наук, доцент
Мариненко Наталія Юріївна,
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя,
доцент кафедри державного управління та економіки

Захист відбудеться «31» січня 2014 р. о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.006.01 ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03680, м. Київ, проспект Перемоги, 54/1, ауд. 203.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03113, м. Київ, Дегтярівська, 49-Г, ауд. 601.

Автореферат розісланий «27» грудня 2013 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат економічних наук, доцент

М.К.Галабурда

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Еволюція господарської системи суспільства в останній третині ХХ ст. – на початку ХХІ ст., характерними рисами якої стали динамічність процесів глобалізації, інформатизації, збільшення впливу фінансових ринків на економічний розвиток, а також посилення проявів кризових явищ, про що свідчить остання фінансово-економічна криза, обумовили зростання наукового інтересу до монетаризму в контексті його теоретичних та практичних можливостей обґрунтування і розв'язання сучасних соціально-економічних проблем.

Монетаризм, який сформувався як альтернатива кейнсіанству щодо нової ролі грошей у функціонуванні ринкової економічної системи, в 70-х – на початку 80-х рр. ХХ ст. став теоретичним підґрунтям здійснення ефективної стабілізаційної економічної політики у подоланні затяжної кризи в США та Великій Британії. Успішна реалізація практичних рекомендацій монетаризму та наступні зміни у світовому господарському розвитку, зокрема поглиблення взаємозв'язків та взаємозалежності національних економік, стали основою розробки нових монетаристських теорій, а саме теорій глобального монетаризму, монетарної нерівноваги, трансмісійного механізму монетарної політики. Під їхнім впливом відбувається трансформація підходів до здійснення державної грошово-кредитної політики, зокрема, шляхом залучення таких факторів як світова інфляція, стан платіжного балансу, режим валютного курсу.

Актуальність дослідження монетаризму посилюється у зв'язку зі світовою кризою та затяжною рецесією, що супроводжують розвиток господарської системи на початку ХХІ ст. В цих умовах перед представниками монетаризму постало завдання пошуку шляхів вирішення соціально-економічних проблем, спричинених кризою, що можливе на основі глибокого аналізу фундаментальних монетаристських розробок К. Бруннера, Дж. Вайнера, А. Мельтцера, Ф. Найта, М. Фрідмена, А. Шварц. Творче переосмислення їхніх здобутків дає ключ до розуміння основних закономірностей функціонування господарської системи в останній третині ХХ ст. – на початку ХХІ ст. Еволюція класичних монетаристських теорій та гіпотез знайшла відображення у розробках представників сучасного монетаризму (М. Бордо, М. Вудфорд, Дж. Галі, М. Волш та ін.), зокрема щодо посилення впливу грошових та фінансових факторів на розвиток економічної системи суспільства. В той же час монетаристські положення про значення грошей в економіці збагачуються ідеями сучасного кейнсіанства та інституціональної теорії стосовно ролі держави, інститутів, невизначеності майбутнього, циклічності тощо.

Теоретико-методологічні витоки монетаризму, особливості розвитку на визначеному історичному етапі, наукові здобутки його представників, практична реалізація монетаристських рекомендацій в різних країнах є предметом аналізу як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Найбільш вагомий внесок в аналіз теоретичних положень монетаризму та їх реалізації на практиці зробили зарубіжні вчені, а саме М. Блауг, М. Бордо, Л. Боуленд, Д. Лейдлер, Т. Пейлі,

Х. Рокофф, Д. Хаммонд, Р. Хетзел та інші дослідники. Історії становлення монетаризму, постаті М.Фрідмена та його ролі у розвитку економічної науки присвячено праці російських вчених, зокрема М.Бункіної, В.Бурлачкова, С.Моїсеєва, М.Столбова, В. Усоскіна, О. Худокормова. Значний внесок у дослідження теоретико-методологічних аспектів монетаризму та його значення для розвитку світової економічної думки зробили відомі вітчизняні вчені В. Бодров, Т. Гайдай, М. Довбенко, П. Леоненко, О. Нестеренко, В.Фещенко, П. Юхименко, А. Чухно. Підґрунтям дослідження особливостей реалізації монетаристських ідей у світовій та вітчизняній господарській практиці, ефективності їх використання як основи грошово-кредитної політики держави стали праці В.Геєця, А.Гальчинського, П.Єщенка, В.Жданова, В.Козюка, Н.Мариненко, В.Міщенко, О.Петрика, В.Стельмаха.

Разом з тим, в економічній літературі залишається малодослідженою проблема монетаризму як окремої теоретичної системи наукового пізнання сучасного етапу розвитку господарства, що характеризується домінуванням грошово-кредитної та фінансової сфер над сферою виробництва. Крім того, недостатньо висвітленою залишається еволюція монетаризму на сучасному етапі, який характеризується взаємопроникненням його теоретико-методологічних положень з ідеями провідних напрямів економічної думки (сучасне кейнсіанство та інституціональна теорія) з метою більш реалістичного відображення функціонування господарства в останній третині ХХ ст. – на початку ХХІ ст. Потребують висвітлення процеси впливу сучасних господарських змін на розвиток основних теоретико-методологічних та практичних положень монетаризму, що проявляється у модифікації старих та появі нових монетаристських теорій, а також в еволюції наукових підходів до здійснення грошово-кредитної політики. Таким чином, актуальність вивчення монетаризму як теоретичного відображення сучасного етапу розвитку господарства, а також потенціал сучасних монетаристських теорій у розв'язанні соціально-економічних проблем суспільства, обумовили вибір теми, структуру та завдання даного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана у відповідності з планом науково-дослідних робіт ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» і є складовою теми «Господарська система та її відображення в економічній думці: еволюційно-інституціональний аналіз» (номер державної реєстрації 0110U000471). В межах теми автор взяла участь у написанні підрозділу 2.4. «Основні етапи розвитку господарської системи: грошово-кредитне господарство», в якому розкриваються особливості становлення даного типу сучасної господарської системи через аналіз теоретико-методологічних положень монетаризму, обґрунтовується роль та значення монетаризму у розробці практичних рекомендацій щодо проведення грошово-кредитної політики у боротьбі з циклічними спадами у розвитку ринкової економіки у 70-х–80-х рр. та кризою 2007–2009 рр., а також сучасною світовою економічною рецесією.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є здійснення на основі сучасних методологічних підходів комплексного історико-теоретичного аналізу витоків, формування, етапів розвитку монетаризму, розкриття процесу його еволюції та виявлення новітніх тенденцій у розвитку монетаристських теорій під впливом господарських змін в останній третині ХХ ст. – на початку ХХІ ст.

Для досягнення поставленої мети було передбачено вирішення наступних завдань:

- на основі аналізу наукової літератури розкрити авторське розуміння поняття «монетаризм»;

- спираючись на сучасні методи історико-економічного аналізу, охарактеризувати витoki, становлення та розвиток монетаризму;

- висвітлити процеси формування нових монетаристських теорій під впливом соціально-економічних трансформацій господарського розвитку останньої третини ХХ ст. – початку ХХІ ст.;

- визначити напрями інтеграції монетаристських ідей з окремими теоретико-методологічними положеннями сучасного кейнсіанства та інституціональної теорії;

- показати та узагальнити шляхи практичної реалізації рекомендацій монетаризму в умовах кризи господарства 70-х – 80-х рр. ХХ ст.

- розкрити особливості застосування монетаристських ідей у кризових умовах розвитку світової та вітчизняної господарської систем на початку ХХІ ст.

Об'єктом дослідження є становлення та розвиток монетаризму в межах сучасного економічного неоконсерватизму.

Предметом дослідження є модифікація класичних монетаристських теорій та формування новітніх тенденцій у розвитку монетаризму останньої третини ХХ ст. – початку ХХІ ст.

Методи дослідження. У процесі здійснення наукового аналізу для досягнення поставлених завдань у дисертаційній роботі було використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів, за допомогою яких розкривається сутність монетаризму та особливості його розвитку на сучасному етапі. Модель науково-дослідних програм І. Лакатоса, системний аналіз та еволюційний підходи – до визначення сутності монетаризму, виявлення закономірностей його еволюції під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників. Системний аналіз було використано також при обґрунтуванні цілісності теоретичної системи монетаризму. Серед інших методів було використано метод історичного та логічного (в аналізі логіки та закономірностей історичного виникнення та розвитку монетаризму); метод компаративістики (у дослідженні відмінностей монетаризму від інших економічних теорій (кейнсіанства) на основі відношення до грошей як визначального фактору функціонування господарської системи); метод сходження від абстрактного до конкретного (при аналізі відповідності теоретичних розробок монетаризму господарській практиці).

Наукова новизна одержаних результатів. У процесі здійсненого автором дослідження було одержано результати, що характеризуються науковою новизною і виносяться на захист:

вперше:

– на основі використання методології науково-дослідних програм І. Лакатоса, еволюційного підходу та системного аналізу розкрито еволюцію монетаризму у бік формування цілісної теоретичної системи, у якій виокремлено «жорстке ядро», найважливішою складовою якого є методологія постпозитивізму, та «захисний пояс», що включає набір монетаристських економічних теорій, гіпотез, емпіричних досліджень та практичних рекомендацій; визначено, що становлення монетаристської теоретичної системи під впливом змін у функціонуванні господарства в останній третині ХХ ст. – на початку ХХІ ст. характеризується новими аспектами розвитку, що полягають у: а) модифікації класичних монетаристських теорій (теорій перманентного і номінального доходу, монетарної теорії циклів), б) появі нових монетаристських теорій (теорії глобального монетаризму, монетарної нерівноваги, трансмісійного механізму грошово-кредитної політики); в) формуванні в результаті інтеграції монетаризму з окремими положеннями сучасного кейнсіанства та інституціональної теорії нових теоретичних концепцій, а саме монетарного посткейнсіанства, фінансового інституціоналізму, нового неокласичного синтезу.

удосконалено:

– методологічні підходи до аналізу розвитку монетаризму в контексті еволюції поглядів його представників: від використання «монетаристських підходів» у вивченні економічних явищ до формування цілісної теоретичної системи монетаризму на основі аналізу співвідношення та взаємозв'язків таких наукових понять як «монетаризм», «чиказька економічна школа», «неолібералізм», «неокласичний напрям економічної науки», «економічний неоконсерватизм»;

– характеристику монетаристських теорій, що з'явилися у другій половині 80-х рр. ХХ ст., зокрема: під впливом зростання ролі фінансових та грошово-кредитних факторів у забезпеченні економічного розвитку національних господарств (теорія глобального монетаризму); в результаті посилення коливань господарської кон'юнктури, визнання ендогенності грошової маси, нестабільності попиту на гроші (теорія монетарної нерівноваги); під впливом зростання ролі центральних банків у забезпеченні цінової та фінансової стабільності в умовах зниження темпів інфляції, появи фінансових інновацій та динамічного розвитку банківських систем (теорія трансмісійного механізму грошово-кредитної політики);

отримало подальший розвиток:

– окремі аспекти аналізу еволюції монетаристських теорій в частині вивчення взаємозв'язку монетарної теорії циклу М. Фрідмена з теоретико-методологічними дослідженнями бізнес-циклу У. К. Мітчелла та С. Кузнеця; використання при розробці теорії номінального доходу наукових праць

І. Фішера щодо теоретичного обґрунтування різниці між номінальною і реальною процентними ставками та кількісної теорії грошей, та Дж. М. Кейнса щодо існування спекулятивного попиту на гроші, визначення рівня процентної ставки в моделі «інвестиції–заощадження»; а також теорії перманентного доходу в контексті вивчення коливань тимчасової компоненти доходу на основі включення до теоретичної моделі гіпотези раціональних очікувань, зміни смаків споживачів, інновацій;

– розкриття ролі монетаризму у науковому обґрунтуванні здійснення грошово-кредитної політики в останній третині ХХ ст. – на початку ХХІ ст., зокрема щодо модифікації монетарного правила (від жорстких до гнучких правил); переходу від режиму таргетування монетарних показників до таргетування інфляції, а також таргетування номінального ВВП; розширення функцій центрального банку під впливом посилення нестабільності економічної системи та невизначеності майбутнього.

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані в дисертації теоретичні положення та висновки можуть бути використані при науковому обґрунтуванні особливостей розвитку сучасної господарської системи суспільства з домінуванням в ній кредитно-грошової сфери, а також необхідності застосування інструментів грошово-кредитної політики при розробці державної економічної політики в Україні.

Теоретичні та наукові рекомендації використовуються в навчальному процесі ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» (Довідка про впровадження від 01.07.2013 року) при розробці та викладанні студентам лекційних курсів та проведенні семінарських занять з дисциплін «Сучасні економічні теорії» та «Історія економічної думки». Окремі наукові рекомендації дисертанта використовуються в навчальному процесі при викладанні курсів «Сучасні економічні теорії» та «Історія економіки та економічної думки» та науково-дослідній роботі Херсонського державного університету (Акт про впровадження № 13-12/1561 від 20.09.2013 р.). Окремі результати дисертаційної роботи, зокрема щодо взаємозв'язку між інфляцією та безробіттям, використовуються Академією праці та соціальних відносин і туризму при розробці та викладанні студентам лекційних курсів та проведенні семінарських занять з дисциплін «Економічна теорія», «Історія економіки та економічних вчень», «Макроекономіка» (Довідка про впровадження від 11.10.2013 р.). Матеріали дослідження застосовувались ДННУ «Академія фінансового управління» Міністерства фінансів України (Довідка про впровадження від 07.10.2013 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі висновки та наукові положення дисертаційної роботи одержані автором самостійно і висвітлені в опублікованих працях.

Апробація результатів дисертації. Основні результати наукового дослідження обговорювались та отримали позитивну оцінку на методичних та методологічних семінарах кафедри історії та теорії господарства ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», а

також були апробовані на п'яти міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Методологічне оновлення основ класичного монетаризму в кінці ХХ ст. – на початку ХХІ ст.» (16–17 березня 2011 року, м. Донецьк, Донецький національний університет); «Еволюція проблеми раціональності в сучасній економічній теорії» (6–7 жовтня 2011 року, м. Київ, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»); «Роль гіпотези в наукових дослідженнях: позитивістський підхід М.Фрідмена» (15–16 листопада 2012 року, м. Київ, Київський національний університет імені Тараса Шевченка); «Роль державної стабілізаційної політики у подоланні сучасної економічної кризи: США, ЄС, Україна» (20–21 лютого 2013 року, м. Макіївка, Донецької обл., ПВНЗ «Макіївський економіко-гуманітарний інститут»); «Новий неокласичний синтез як один з напрямів еволюції монетаризму» (29–30 вересня 2013 року, м. Вроцлав, Польща).

Публікації. За результатами дисертаційної роботи автором опубліковано 11 наукових праць, загальним обсягом 4,8 друк. арк., з них 4 статті – в наукових фахових виданнях, 2 статті – у наукових фахових виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз, 5 – матеріали і тези конференцій.

Структура і обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний обсяг дисертаційної роботи становить 195 сторінок. Список використаних джерел складається з 295 найменувань. Дисертація містить 5 таблиць на 3 сторінках, 8 рисунків на 4 сторінках, 5 додатків на 9 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми, розкрито ступінь та багатомірність розробки даної проблеми у фаховій економічній літературі, визначено мету і завдання, сформульовано об'єкт і предмет дослідження. У дисертаційній роботі визначено наукову новизну отриманих результатів та відображено їх практичне значення. Надано інформацію щодо апробації результатів дисертації, публікацій, структури та обсягу проведеного дослідження.

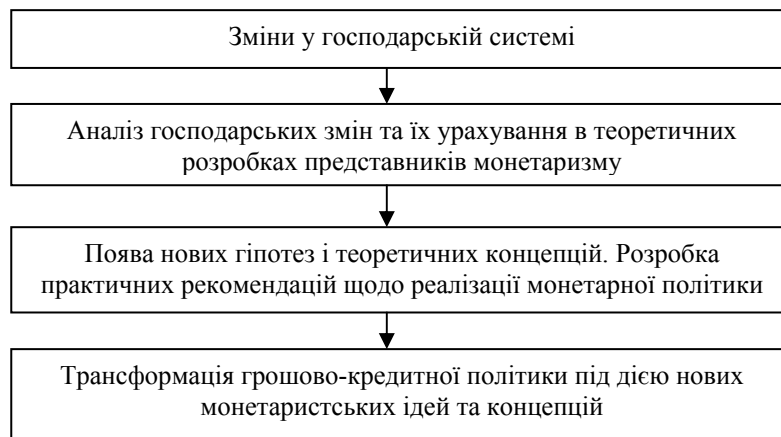
У розділі 1 «Методологія дослідження та теоретичний зміст монетаризму» розкрито зміст поняття «монетаризм», обґрунтовано методологічні засади авторського дослідження еволюції монетаризму в останній третині ХХ ст. – на початку ХХІ ст., а також проведено аналіз ступеня дослідженості зазначеної проблеми у фаховій економічній літературі.

Аналіз праць зарубіжних та вітчизняних вчених щодо поняття «монетаризм» показав відсутність єдиного підходу до його визначення, що виявляється в існуванні низки тлумачень монетаризму як теорії, школи, течії, напрямку, ідеології. Різні визначення монетаризму, віднесення його до тієї чи іншої наукової форми розвитку економічного знання, пов'язане з відмінністю цілей, які ставлять перед собою дослідники, характеризуючи монетаризм як теоретичну концепцію, грошово-кредитну політику, наукову школу або

тракуючи його як течію чи напрям. В контексті розмежування та співвідношення понять «монетаризм», «економічний неоконсерватизм», «неолібералізм», «неокласичний напрям економічної науки», «чиказька економічна школа» запропоновано на основі методології науково-дослідних програм І. Лакатоса визначити монетаризм як цілісну теоретичну систему, що має свої методологічні принципи і об'єкт дослідження («жорстке ядро»), базові теоретичні положення і практичні рекомендації («захисний пояс») та еволюціонує під впливом господарських змін, які виступають каталізатором (позитивною і негативною евристичними) модифікації та появи нових монетаристських теорій і гіпотез. Використання науково-дослідної програми як форми відображення сутності монетаризму дає розуміння його не як окремої теорії, а цілісної монетаристської теоретичної системи, що відповідає фундаментальному змісту монетаризму, закладеному М.Фрідменом. Таким чином, спираючись на методологічні принципи системного аналізу та еволюційного підходу, а також на загальнонаукові і спеціальні методи, розкрито еволюцію монетаризму у бік формування цілісної теоретичної системи та модифікацію його теорій та гіпотез під впливом динамічного розвитку господарської системи в останній третині ХХ ст. – на початку ХХІ ст.

Вплив господарських змін на еволюцію монетаризму в узагальненому вигляді можна зобразити наступною схемою:

Рис. 1. Взаємозв'язок між розвитком монетаризму, господарською системою та монетарною політикою

Отже, здатність «захисного поясу» змінюватися свідчить про можливість монетаризму враховувати особливості функціонування господарської системи та залишатися теоретичним підґрунтям реалізації грошово-кредитної політики на сучасному етапі.

На основі проведеного аналізу наукової економічної літератури зроблено висновок про значний інтерес зарубіжних і вітчизняних вчених до окремих соціально-економічних проблем, що виступають предметом теоретичних досліджень монетаризму, зокрема впливу інфляції на державний борг (С.Бартенев), аналіз та обґрунтування необхідності інфляційного таргетування (С.Моїсеєв, Е.Нельсон, Л.Свенссон, Дж.Тейлор, Т.Хемфрі). Вплив кількості грошей в обігу на бізнес-цикл в історичному аспекті досліджують Е. Дж. Долан

та А. Гальчинський, праці М. Столбова присвячені сучасному етапу розвитку монетарних теорій ділового циклу, серед яких він виокремив теорію фінансового акселератора, теорію реального бізнес-циклу. Дослідження впливу фінансового сектору та фінансових посередників на реальну економіку шляхом зміни обсягу кредитів, наданих економічними суб'єктами знаходимо у працях Б. Бернанке. Теоретичне обґрунтування розширення ролі центрального банку в економічних процесах та ефективності грошово-кредитних заходів державної економічної політики обґрунтовано у працях М. Вудфорда, В. Козюка, Ф. Мишкіна, зокрема щодо необхідності комбінування інструментів монетарної політики в умовах невизначеності. Вплив монетарних заходів на сукупний попит в економіці аналізує Б. МакКалум. І. Кавицька досліджує роль та функції центрального банку в умовах загальної макроекономічної нестабільності. Теоретичні аспекти координації у кризових умовах грошово-кредитної та бюджетно-податкової політик активно досліджуються В. Міщенком, С. Міщенко, С. Науменковою, В. Стельмахом. В той же час у наукових дослідженнях Т. Богдан, К. Рейнхарт, К. Рогоффа, Г. Трофімова проведено ретроспективний аналіз ефективності інструментів грошово-кредитної політики у розв'язанні проблеми зростаючого державного боргу. Аналізу механізму взаємозв'язку грошово-кредитної політики та реальної економіки присвячено значну кількість досліджень. Дж. Тейлор обґрунтував поняття «монетарний трансмісійний механізм» та розробив монетарне правило, яке пояснювало дію трансмісійного механізму грошово-кредитної політики. Канали (грошовий та кредитний) ретрансляції імпульсів від заходів грошово-кредитної політики до реальної економіки досліджували А. Мельтцер, Д. Ромер, К. Ромер, Б. Бернанке. Ендогенні та екзогенні чинники, що впливають на процес монетарної трансмісії, стали предметом аналізу Б. МакКаллума. Отже, увага дослідників зосереджується на проблемах ефективності практичних рекомендацій монетаризму при використанні їх у розробці стабілізаційних заходів грошово-кредитної політики на національному та глобальному рівнях. Таким чином, в багатьох випадках монетаризм розглядається в контексті аналізу окремих економічних проблем, гіпотез, теорій або як основи грошово-кредитної політики, проте системне бачення монетаризму, тобто єдності теоретичних положень, практичної реалізації та їхньої еволюції, залишається недостатньо вивченим.

У розділі 2 «Монетаризм в структурі сучасного економічного неоконсерватизму» розкрито генезу та формування класичного монетаризму, розвиток його основних ідей та постулатів протягом 50–70-х рр. ХХ ст. Економічний неоконсерватизм виступив світоглядно-ідейним підґрунтям формування спочатку монетаристського підходу як нового наукового інструменту дослідження соціально-економічного розвитку суспільств західної цивілізації. Згодом ключові положення неоконсерватизму (принципи економічного лібералізму (індивідуальна свобода, принцип «laissez-faire», раціональність поведінки, невтручання держави у функціонування ринкового механізму, рівність можливостей), нерівність та ієрархічність суспільства) стали складовими елементами «жорсткого ядра» цілісної теоретичної системи

монетаризму. Розкрито особливості практичної реалізації теоретичних положень монетаризму у розвинутих країнах (США та Великої Британії), що проявилось у використанні у першу чергу грошово-кредитних інструментів у подоланні інфляції та стабілізації економічної ситуації у 70-х–80-х рр. ХХ ст.

Становлення монетаризму безпосередньо пов'язане з кількісною теорією грошей в новітній інтерпретації М.Фрідмена як теорії попиту на гроші, гіпотезою перманентного доходу та застосуванням методології економічного позитивізму у науковому аналізі господарського розвитку. Кількісна теорія грошей стала основою розвитку поглядів монетаристів на роль грошей – від аналізу попиту на гроші на рівні окремих економічних суб'єктів до характеристики взаємозв'язку між грошовою масою та номінальними макроекономічними показниками, які опосередковуються дією монетарного передавального механізму.

Монетарна теорія циклу розглядається як основоположний елемент формування цілісної теоретичної системи монетаризму. Вона виявилася першою макроекономічною теорією в монетаризмі, яка спиралася на мікроекономічний підхід і стала обґрунтованим відображенням закономірних взаємозв'язків між грошовою масою, цінами та номінальним ВВП. При цьому показано, що ці закономірності носили не механістичний характер, а були глибоко проаналізовані та узагальнені М.Фрідменом крізь призму причинно-наслідкових зв'язків між економічними параметрами на основі методології вивчення бізнес-циклу, розробленій У. К. Мітчеллом. Крім того, в рамках теорії монетарного циклу було розроблено концепцію монетарного правила, існування різних по довжині та силі впливу лагів між заходами монетарної політики та реакцією на них економічних суб'єктів, а також закладено основи для формування першої синтезованої монетаристської теорії – теорії номінального доходу. В теорії номінального доходу ґрунтовно досліджується вплив процентної ставки на динаміку номінального ВВП.

Оформлення монетаризму в завершену систему теоретичних поглядів на природу функціонування ринкового господарства розвинутих країн відбувається у результаті доведення монетаристами впливу грошових факторів на коливання основних макропоказників економічного розвитку, зокрема рівня цін, доходів, номінального та реального ВВП, інфляції та безробіття. При цьому було виявлено, що цілісна теорія монетаризму склалася у декілька етапів, на кожному з яких виокремлювалися найбільш актуальні проблеми грошово-кредитної сфери. Утвердження та визнання дієвості (прогностичної придатності моделей) теоретичних постулатів монетаризму стало можливим унаслідок виникнення об'єктивних передумов розвитку господарської системи, що склалися в результаті циклічного спаду економік розвинутих країн у 70-х–80-х рр. ХХ ст., зокрема США та Великої Британії.

Аналіз інфляції здійснюється з позиції її визначального впливу на динаміку зайнятості та номінального ВВП в довгостроковому періоді. Обґрунтування інфляції як грошового феномену базується на всебічному аналізі державної політики в історико-економічному контексті її здійснення та доведення її

неефективності у сфері 1) керування грошовою масою в обігу; 2) розвитку ринку праці; 3) розподілу державного бюджету. Висвітлення явища «грошової ілюзії» та розробка концепції «природного рівня безробіття» визначили підхід до розуміння безробіття як побічного явища, породженого негативними ефектами інфляції. Розробка гіпотези взаємозв'язку інфляції та безробіття виявила практичну значущість теоретичних положень монетаризму, оскільки дана гіпотеза була підтверджена фактом зростання темпів інфляції у господарському розвитку західних країн у 70-х – на початку 80-х рр. ХХ ст. В результаті в монетаризмі розробляються та обґрунтовуються державні стабілізаційні заходи на основі використання інструментів грошово-кредитної політики – операцій на відкритому ринку та облікової ставки. Практичні рекомендації монетаризму щодо боротьби з інфляцією та подоланням економічного спаду в окремих країнах були успішно використані у 70–80-х рр. ХХ ст. Таким чином, підтвердилося ключове положення монетаристів про те, що налагоджений грошово-кредитний механізм є підґрунтям макроекономічної стабільності.

У розділі 3 «Місце монетаризму в системі сучасних економічних досліджень та його застосування в господарській практиці» розкрито ключові аспекти еволюції монетаризму наприкінці ХХ ст. – на початку ХХІ ст. та проаналізовано використання монетаристських положень у здійсненні державної економічної стабілізаційної політики в умовах кризи 2007–2009 рр. та у боротьбі із сучасною рецесією. Практична реалізація теоретичних положень монетаризму в сучасних умовах розвитку господарської системи характеризується суттєвими змінами у проведенні грошово-кредитної політики, що пов'язано з впливом чинників, які з'явилися в результаті фінансово-економічної кризи початку ХХІ ст., а саме посилення глобальної нестабільності, зникнення взаємозв'язку між динамікою інфляції та реальним ВВП, а також зростання ролі фінансових ринків. Як у більшості зарубіжних країн, так і в Україні ключова роль у подоланні наслідків фінансово-економічної нестабільності відводилася центральним банкам. При цьому показано, як у подоланні кризових явищ, так і у забезпеченні економічного зростання дієвими є тільки скоординовані дії центрального банку та вищих державних органів. В більшості країн цей принцип проявився у координації заходів грошово-кредитної та фіскальної політик з метою об'єднання зусиль у пошуках шляхів виходу з сучасної рецесії.

У результаті успішного застосування монетаристських заходів грошово-кредитної політики у подоланні економічних криз 70–80-х рр. ХХ ст. відбувається визнання практичної придатності монетаристських положень для розв'язання реальних господарських проблем. Це стало поштовхом для розвитку нових монетаристських теорій у другій половині 80–90-х рр. ХХ ст. У зв'язку із поглибленням процесів глобалізації представники монетаризму починають аналізувати фактори, що впливають на функціонування національних економік в умовах їх відкритості та залежності від стану світової господарської кон'юнктури. Ключовими факторами, що здійснюють вплив на економічний розвиток країн та стають предметом дослідження монетаристів (М. Бордо,

М. Вітман, Г. Джонсон, Р. Манделл, М. Фрідмен, Т. Хемфрі, А. Шварц та інші), виступають світовий обсяг грошової маси, платіжний баланс, рівень державного боргу та режим обмінного курсу. Згадані проблеми виступають основою формування *теорії глобального монетаризму*, яка, по-перше, відображає еволюцію монетаризму в контексті аналізу нових проблем, по-друге, модифікацію грошово-кредитної політики внаслідок суттєвого впливу валютного курсу та стану платіжного балансу на економічну стабільність окремої країни. Нові проблеми глобального рівня, що виникали в умовах посиленої міжнародної інтеграції національних економік, були теоретично обґрунтовані, виходячи з визначальної ролі грошового фактора у їх виникненні.

В умовах посилення фінансової нестабільності, коливань економічної активності та випуску залежно від цінових змін в межах окремої держави представниками монетаризму, зокрема Р.Грінфілдом, Л.Єгером, Р.Кінгом, Р.Плоссером, було сформульовано *теорію монетарної нерівноваги*. Розробка зазначеної теорії була пов'язана зі зміною розуміння рівноважного стану господарської системи. Зокрема трактування статичної рівноваги змінюється на динамічну, що стало можливим у зв'язку із включенням до аналізу розвитку господарської системи гіпотези раціональних очікувань. Причиною розбалансування економічної системи науковці вважають нестабільність грошової пропозиції, а також коливання ендогенних грошей, що створюються в реальному секторі економіки.

Забезпечити стабільний розвиток окремим країнам в період 80-х – 90-х років ХХ ст. вдалося завдяки реалізації антиінфляційної грошово-кредитної політики, що спиралася на *теорію монетарного трансмісійного механізму*. Розробка теорії трансмісійного механізму монетарної політики виступає складовим елементом «захисного поясу» монетаристської науково-дослідної програми. Представниками монетаризму (Б. Бернанке, Б. МакКаллум, А. Мельтцер, Д. Ромер, К. Ромер, Дж. Тейлор та інші) було доведено, що вплив заходів грошово-кредитної політики відбувається через визначені канали (грошовий та кредитний) ретрансляції імпульсів, що й обумовлювало особливості процесу передачі монетарних змін на макроекономічні показники. Аналіз каналів монетарної трансмісії стає основою розробки сучасних версій монетарного правила, зокрема правила Тейлора.

Перспективи розвитку монетаризму пов'язуються з інтеграцією його теоретико-методологічних положень з ідеями інших провідних напрямів сучасної економічної думки, а саме нового кейнсіанства, посткейнсіанства та інституціоналізму. Інтеграція ідей монетаризму та нового кейнсіанства стало основою формування *нового неокласичного синтезу*. Дотичною точкою інтеграції є поєднання неокласичних мікроекономічних положень (динамічні стохастичні моделі загальної рівноваги (DSGE-моделей)) з некейнсіанською теорією жорсткості цін, заробітної плати та недосконалої конкуренції. Розробка нового неокласичного синтезу мала практичну спрямованість. Його теоретичні положення лягли в основу сучасної грошово-кредитної політики. Представники нового неокласичного синтезу (О. Бланшар, М. Вудфорд, Дж. Галі, Г. Менк'ю,

Ф. Мишкін, Дж. Стігліц, Дж. Тейлор та ін.) роблять акцент на дослідженні взаємозв'язку між інфляцією, процентною ставкою та випуском. При цьому на характер цих взаємозв'язків впливають екзогенні та ендогенні шоки, що підвищують роль центрального банку, завдання якого зводиться до забезпечення стабільних інфляційних очікувань шляхом дотримання монетарного правила, спрямованого на таргетування інфляції.

Інтеграція ідей монетаризму і посткейнсіанства проявляється у вигляді *монетарного посткейнсіанства*, представники якого (Ф. Арестіс, П. Девідсон, Ф. Карвальо, А. Лейонхуфвуд, Х. Мінські, Т. Пейлі, Р. Рей та ін.) розглядають сучасну ринкову економіку як «грошово-кредитну» економіку. Гроші та інфляція трактуються з кейнсіанських позицій (попит на гроші формується з урахуванням невизначеності майбутнього, гроші в економіці мають ендогенне походження), регулювання кількості грошей в обігу лягає на центральний банк та грошово-кредитну політику, що відповідає монетаристським теоретичним положенням. В той же час наголошується на необхідності розширення функцій центрального банку, зокрема брати активну участь у стабілізації фінансової системи та регулюванні розвитку фінансових інновацій, оскільки останні здатні спричинити кризи господарської системи.

Взаємопроникнення ідей монетаризму та інституціональної теорії проявляється в тому, що монетаристи залучають інституціональний підхід до аналізу ролі грошей у суспільстві. В інституціональній теорії гроші трактуються як суспільний інститут і є результатом довіри між людьми. Гроші є виразником вартості, що створюється у виробничій сфері та виступає стрижнем ринкової системи господарства. Гроші не просто виконують свої функції як міри вартості, засобу обігу або накопичення, вони на сучасному етапі розвитку суспільства забезпечують його цілісність та стабільний розвиток.

Методологію інституціоналізму до аналізу природи грошей і трансформації їх ролі в сучасній грошово-кредитній та фінансових системах використовують у своїх працях відомі вітчизняні дослідники, зокрема С. Аржевітін, В. Лагутін, І. Лютий, В. Опарін, О. Сніжко, Н. Стукало, А. Ткач, Т. Унковська та інші. Вченими було сформульовано вихідні положення *теорії фінансового інституціоналізму*, що є свідченням, з одного боку, важливості фінансових, включаючи грошові, відносин, їхнього впливу на економічний розвиток, а, з іншого боку, продемонструвало необхідність включення монетаристами до економічного аналізу інституційного середовища (фінансових інститутів, фінансових інновацій), яке забезпечує ці відносини.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового завдання, що виявляється у дослідженні еволюції монетаризму в останній третині ХХ ст. – на початку ХХІ ст. На основі аналізу генези, становлення та розвитку класичного монетаризму відображено новітні

тенденції у його еволюції в сучасних умовах функціонування господарської системи. Проведене дослідження дозволило отримати наступні висновки:

1. Дослідження сутності, особливостей формування та розвитку основних ідей, постулатів монетаризму здійснено на основі аналітичного підходу, який спирається на використання методології науково-дослідних програм І. Лакатоса, еволюційного підходу та системного аналізу. Застосування такого аналітичного підходу дозволило сформулювати авторське визначення монетаризму як цілісної теоретичної системи, що складається з «жорсткого ядра» та «захисного поясу». «Жорстким ядром» монетаризму виступають економічний постпозитивізм як фундаментальна передумова розробки монетаристського підходу до економічних досліджень та елементи неокласичної ортодоксії, а саме моделі досконалої конкуренції, «економічної людини» та загальної ринкової рівноваги, принципи невтручання держави в економіку, здатності ринку до саморегулювання та максимізації корисності. «Захисний пояс» складають монетаристські теорії та гіпотези.

2. Процес становлення класичного монетаризму відбувався у період 50–70-х рр. ХХ ст. За цей часовий проміжок розвиток монетаризму проходив у кілька етапів, на кожному з яких виокремлювалися найбільш актуальні проблеми економічної теорії та господарської практики, зокрема попит на гроші, споживання, циклічність економічного розвитку, економічне зростання, зайнятість. Теоретико-методологічною основою формулювання монетаристських гіпотез і теорій виступили постулати кількісної теорії грошей та методології постпозитивізму. Доведено, що у результаті сформувалася цілісна теоретична система монетаризму, яка з одного боку, стала обґрунтованим відображенням причинно-наслідкових зв'язків та взаємозалежностей між ключовими показниками економічного розвитку, а саме динамікою грошової маси, цінами, доходами, інфляцією та безробіттям, а з іншого боку, актуалізувала в економічній теорії дослідження процесів, що протікають у грошово-кредитній сфері. У зазначений часовий період представники монетаризму обґрунтували потенціал монетарної політики як основного стабілізаційного інструменту держави у її застосуванні щодо соціально-економічної сфери. Визначено, що наприкінці 70-х рр. ХХ ст. відбувається еволюція класичного монетаризму у контексті модифікації його старих та появи нових теорій.

3. У 80–90-х рр. ХХ ст. під впливом поширення процесів глобалізації та зростання у зв'язку з цим міжнародної взаємозалежності національних економік формуються нові монетаристські теорії: теорія глобального монетаризму, теорія монетарної нерівноваги та теорія трансмісійного механізму грошово-кредитної політики. Доведено, що у межах даних теорій розширюється предмет досліджень монетаристів: монетаристський підхід використовується для аналізу інфляції та грошової маси у світовому масштабі, стану платіжного балансу, рівня державного боргу та режиму обмінного курсу. Показано, що на цьому етапі починають модифікуватися окремі елементи «жорсткого ядра» монетаризму та включатися нові методологічні складові: динамічна

рівновага / нерівновага економічної системи; ендогенність грошової маси; гіпотеза раціональних очікувань; шоки економічної системи. Модифікація теоретико-методологічних положень монетаризму спричинила до часткової зміни поглядів на здійснення грошово-кредитної політики, що проявилось у визнанні монетаристами дії різних (крім грошового) каналів монетарної трансмісії (кредитного, процентного, валютного) та важливості процентної ставки у формуванні попиту на гроші.

4. На основі застосування методології науково-дослідних програм та еволюційного підходу обґрунтовано сутність класичного монетаризму як цілісної теоретичної системи, розробленої М. Фрідменом, та формування сучасного монетаризму, який характеризується модифікацією «захисного поясу» класичного монетаризму та оновленням його дослідної програми. Відмінності між класичним та сучасним монетаризмом полягають у теоретико-методологічних розбіжностях елементів їх «захисних поясів». Зміст цих відмінностей розкрито на підґрунті ключових принципів еволюційного підходу – спадковості, модифікації та конкурентного відбору. Обґрунтовано включення таких нових елементів до «захисного поясу» сучасного монетаризму, як нерівноважність економічної системи, неповна раціональність економічних суб'єктів, невизначеність майбутнього, динамічність економічних процесів, асиметрія інформації.

5. Сучасний етап розвитку монетаризму, з одного боку, утворює діалектичну єдність з класичним монетаризмом, що проявляється в удосконаленні класичних монетаристських гіпотез і теорій відповідно до еволюції господарської практики, а з іншого боку, характеризується подальшою модифікацією «захисного поясу» класичного монетаризму шляхом інтеграції його теоретико-методологічних положень з науковими ідеями інших напрямів сучасної економічної думки (нового кейнсіанства, посткейнсіанства та інституціоналізму).

6. Визначено три напрямки інтеграції теоретичних положень монетаризму: з науковими ідеями нового кейнсіанства, що стало поштовхом до формування *нового неокласичного синтезу*. Дослідницька програма нового неокласичного синтезу спирається на DSGE-моделі, розроблені новими класиками, в поєднанні з неокейнсіанською теорією номінальних жорсткостей цін, заробітної плати або недосконалої конкуренції; з окремими загальними положеннями *посткейнсіанства* на підґрунті глибоких досліджень ролі грошей в економіці як вихідного пункту наукового аналізу сучасної економічної дійсності, що проявилось у становленні *монетарного посткейнсіанства*. В свою чергу, посткейнсіанцями запропоновано більш широкий підхід до розуміння особливостей функціонування сучасної господарської системи, характерними ознаками якої є превалювання кредитно-грошових та фінансових відносин, а також запозичення монетаризмом з посткейнсіанства положень про нерівновагу економічної системи та невизначеність майбутнього; з теоретичними положеннями інституціональної теорії, що проявляється у запозиченні таких понять як «інститути», «інституціональна структура», «контрактні відносини»

в аналізі функціонування грошово-кредитної та фінансової систем.

7. Обґрунтовано, що застосування монетаристських інструментів в боротьбі із кризами у 1970–1980-х рр. та 2007–2009 рр. характеризувалося різним ступенем ефективності, що було пов'язано з різним характером економічних проблем. Кризи 1970–1980-х рр. були пов'язані головним чином із дисбалансами у розвитку реального сектору економіки і трансформацією світової системи господарства, посиленням процесів глобалізації, що проявилось у зростанні рівня інфляції. На цьому історичному етапі теоретичні положення монетаризму вперше були використані для розробки стабілізаційних заходів грошово-кредитної політики у боротьбі з інфляцією.

8. Криза 2007–2009 рр. пов'язана в першу чергу із розбалансуванням фінансових ринків та зростанням ролі фінансових інновацій в економічному розвитку більшості розвинутих країн. В цих умовах для стабілізації економічної ситуації застосовувалися у першу чергу інструменти грошово-кредитної політики з метою підтримки неінфляційного середовища за одночасного розширення повноважень та впливу центральних банків на функціонування фінансових систем. У світовій та вітчизняній господарській практиці у боротьбі з фінансово-економічною кризою та наступною рецесією застосовувався комплекс монетарних та фіскальних антициклічних заходів, де грошово-кредитним інструментам віддавалася перевага. Було доведено, що монетаризм продовжує здійснювати суттєвий вплив на розвиток як сучасних економічних теорій, так і формування монетарної політики.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях:

1. Лопух К. В. Чиказька економічна школа: історія розвитку та сучасний стан / К. В. Лопух // Вісник Хмельницького національного університету. – Хмельницький. – 2011. – № 6. – Т. 1. – С. 11-13. – 268 с. (0,3 друк. арк.).
2. Лопух К. В. Кількісна теорія грошей М. Фрідмена: основні положення та особливості розвитку в сучасних умовах / К. В. Лопух // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму: Збірник наукових праць. – Дніпропетровськ. – 2012. – № 1 (5). – Т.2. – С. 183-189. (0,6 друк. арк.).
3. Лопух К. В. Новітні тенденції в еволюції монетаризму у другій половині ХХ — на початку ХХІ століття / К. В. Лопух // Історія народного господарства та економічної думки України: Збірник наукових праць. – К.: ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України». – 2012. – Вип. 45. – С. 111-123. (0,8 друк. арк.).
4. Лопух К. В. Циклічність розвитку економіки в теоріях сучасного монетаризму / К. В. Лопух // Формування ринкової економіки: Зб. наук. пр. – К.: КНЕУ. – 2012. – № 28. – Ч. 1. – С. 7-16. (0,5 друк. арк.).

У наукових фахових виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз:

5. Лопух К. В. Історія економічного неоконсерватизму: відродження старих цінностей у нових умовах / К. В. Лопух // Бізнес-Інформ (Ulrichsweb Global Serials Directory (США), Research Papers in Economics (США), Російський індекс наукового цитування (Росія), Index Copernicus (Польща), Directory of Open Access Journals, CiteFactor (США), getCITED (США), Research Bible (Японія), Соціонет (Росія), Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського (Україна)). – 2013. – № 3 (422). – С. 376-381. (0,6 друк. арк.).

6. Лопух К. В. Координація монетарних підходів у здійсненні стабілізаційної політики в країнах Європейського Союзу та Україні / К. В. Лопух // Економіст (Research Papers in Economics (США)). – 2013. – № 9. – С. 376-381. (0,7 друк. арк.).

В інших виданнях:

7. Лопух К. В. Методологічне оновлення основ класичного монетаризму в кінці ХХ ст. – на початку ХХІ ст. / К. В. Лопух // Економічна теорія в умовах глобалізації економіки: Матеріали ІІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих учених. – Донецьк: Юго-Восток, 2011. – С. 24-25. (0,1 друк. арк.).

8. Лопух К. В. Еволюція проблеми раціональності в сучасній економічній теорії / К. В. Лопух // Формування ринкової економіки: зб. наук. праць. – Спец. вип. Методологічні проблеми сучасної політичної економії. – К.: КНЕУ, 2011. – С. 302-308. (0,4 друк. арк.).

9. Лопух К. В. Роль гіпотези в наукових дослідженнях: позитивістський підхід М.Фрідмена [Електронний ресурс] / К. В. Лопух // Парадигмальні зрушення в економічній теорії ХХІ ст.: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 2012. – С. 287-290. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://econom.univ.kiev.ua/paradigm_et/conf_materials.pdf. (0,3 друк. арк.).

10. Лопух К. В. Роль державної стабілізаційної політики у подоланні сучасної економічної кризи: США, ЄС та Україна / К. В. Лопух // Фінансово-кредитний механізм в соціально-економічному розвитку країни: Матеріали ІІІ Міжнародної науково-практичної конференції. – Макіївка: МЕРІ, 2013. – С. 73-75. (0,2 друк. арк.).

11. Лопух К. В. Новий неокласичний синтез як один з напрямів еволюції монетаризму / К. В. Лопух // Zbior raportow naukowych. «Nauka dziś: teoria, metodologia, praktyka». – Wrocław: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2013. – С. 5-8. (0,3 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Лопух К. В. Еволюція монетаризму в останній третині ХХ ст. – на початку ХХІ ст. Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.01 – Економічна теорія та історія економічної думки. –

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». – Київ, 2013.

У дисертації на основі використання методології науково-дослідних програм І. Лакатоса розкривається сутність монетаризму як цілісної теоретичної системи наукових поглядів на функціонування господарства на визначеному етапі його розвитку. З позицій еволюційного підходу та системного аналізу проаналізовано генезу, становлення та розвиток класичного монетаризму, відображено його еволюцію в останній третині ХХ ст. – на початку ХХІ ст. Також висвітлено модифікацію класичних та появу нових монетаристських теорій під впливом змін у функціонуванні світової господарської системи у даний період. У роботі перспективи розвитку монетаризму пов'язуються з інтеграцією його наукових ідей з теоретико-методологічними положеннями основних напрямів сучасної економічної думки (кейнсіанством та інституціональною теорією).

Ключові слова: монетаризм, цілісна теоретична система, науково-дослідна програма, еволюційний підхід, модифікація, монетаристські теорії, інтеграція сучасної економічної думки.

АННОТАЦІЯ

Лопух К. В. Эволюция монетаризма в последней трети ХХ – начале ХХІ вв. Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.01 – Экономическая теория и история экономической мысли. – ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана». – Киев, 2013.

В диссертации на основе использования методологии научно-исследовательских программ И. Лакатоса раскрывается сущность монетаризма как целостной теоретической системы научных взглядов на функционирование хозяйства на определенном этапе его развития. Применение к анализу эволюции монетаризма методологии научно-исследовательских программ дает возможность, во-первых, показать его не просто как теорию, а как теоретическую систему, совокупность теорий, которые постоянно эволюционируют. Во-вторых, благодаря применению таких структурных элементов научно-исследовательской программы как «жесткое ядро», «защитный пояс» и «положительная и отрицательная эвристики» позволяет в комплексе с эволюционным подходом проследить генезис, процесс развития монетаризма; модификацию его теорий и гипотез; тенденции и перспективы появления новых монетаристских теоретических конструкций под влиянием динамического развития современного хозяйства.

«Жестким ядром» монетаризма выступают экономический постпозитивизм как фундаментальная предпосылка разработки монетаристского подхода к экономическим исследованиям и элементы неоклассической ортодоксии, а именно модели совершенной конкуренции, «экономического человека» и

общего рыночного равновесия, принципы невмешательства государства в экономику, способности рынка к саморегулированию и максимизации полезности. «Защитный пояс» составляют монетаристские теории и гипотезы.

В работе основательно исследуется процесс формирования классического монетаризма, который приходится на период 50–70-х гг. В этот временной промежуток развитие монетаризма происходило в несколько этапов, на каждом из которых выделялись наиболее актуальные проблемы экономической теории и хозяйственной практики, в частности спрос на деньги, потребление, цикличность экономического развития, экономический рост, занятость. Теоретико-методологической основой формулировки монетаристских гипотез и теорий выступили постулаты количественной теории денег и методологии постпозитивизма. В результате сформировалась целостная теоретическая система монетаризма, которая с одной стороны, стала обоснованным отражением причинно-следственных связей и взаимозависимостей между ключевыми показателями экономического развития, а именно динамикой денежной массы, ценами, доходами, инфляцией и безработицей, а с другой стороны, актуализировала в экономической теории исследования процессов, протекающих в денежно-кредитной сфере. В указанный временной период представители монетаризма обосновали потенциал монетарной политики как основного стабилизационного инструмента государства в ее применении к регулированию процессов в социально-экономической сфере.

В диссертационной работе также проведен анализ практической реализации теоретических идей монетаризма при разработке государственных стабилизационных мер на основе денежно-кредитной политики в условиях кризиса 70-х – 80-х гг. XX в., финансово-экономического кризиса 2007 г. и последующей за ним рецессии.

Основная часть работы посвящена эволюции монетаризма в последней трети XX – начале XXI вв. Рассматривается влияние мировой хозяйственной системы, в т. ч. её циклическая динамика, на модификацию классических и появление новых монетаристских теорий. Во второй половине 80-х–90-х гг. XX в. возникает глобальный монетаризм – новый этап в эволюции монетаризма, предметом исследования которого выступают мировая инфляция, платежный баланс и режим валютного курса. В условиях усиления финансовой нестабильности, колебаний экономической активности представителями монетаризма была разработана теория монетарного неравновесия и теория трансмиссионного механизма денежно-кредитной политики.

Новейшие тенденции в эволюции монетаризма анализируются с точки зрения влияния кризисных явлений в развитии как современной хозяйственной системы, так и теоретической экономической науки в целом. Перспективы развития монетаризма выходят за рамки экономического неоконсерватизма и рассматриваются в контексте эволюции экономической теории в последней трети XX – начале XXI вв. Они связаны главным образом с интеграцией его положений с идеями ведущих направлений экономической мысли: нового кейнсианства (формирование нового неоклассического синтеза на основе

сочетания неоклассических микроэкономических моделей (динамических стохастических моделей общего равновесия (DSGE-моделей) с неокейнсианской теорией жесткости цен, заработной платы и несовершенной конкуренции); посткейнсианства (становление монетарного посткейнсианства, в котором кейнсианские взгляды на формирование спроса на деньги с учетом неопределенности будущего, а также влияние финансовой системы на экономическое развитие, сочетаются с монетаристскими положениями о необходимости регулирования денежного обращения центральным банком и трансформации монетарной политики); институционалистской теории (формирование финансового институционализма как концепции, которая учитывает важнейшее влияние финансовых и денежно-кредитных институтов на развитие современного общества). Таким образом, основное внимание в исследовании интеграции отдельных научных идей уделено взглядам их представителей на деньги и их роль в хозяйственной системе.

Ключевые слова: монетаризм, целостная теоретическая система, научно-исследовательская программа, эволюционный подход, модификация, монетаристские теории, интеграция современной экономической мысли.

ANNOTATION

K. V. Lopukh. Evolution of monetarism in the last third of the 20th – at the beginning of 21st centuries. Manuscript.

The thesis for candidate's degree in economic sciences, Specialization 08.00.01 – Economic theory and history of economic thought. – SHEE “Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman”. – Kyiv, 2013.

The essence of monetarism as a complete theoretical system of scientific views on the functioning of the economy at a certain stage of its development based on the use of the methodology of I. Lakatos' scientific research programs is revealed in the thesis.

Analysis of genesis, development and formation of classical monetarism, reflection of its evolution in the last third of the 20th – at the beginning of 21st centuries are shown from the standpoint of evolutionary and systematic approaches.

The impact of the cyclic dynamics of the world economic system on modification of the classical and emergence of new monetarism theories is also highlighted. In the paper, the prospects of monetarism development are associated with the integration of its scientific ideas with theoretical and methodological principles of the main directions of modern economic thought (Keynesianism and Institutional theory).

Key words: monetarism, holistic theoretical system, scientific research program, evolutionary approach, modification, monetarism theories, integration of modern economic thought.